

IMPACTUL MARII UNIRI ASUPRA EVOLUȚIEI CULTURALE, ȘTIINȚIFICE ȘI SOCIALE A POPORULUI ROMÂN

Cristina CONDA¹
cristinaconda@yahoo.com

RÉSUMÉ: L'année 1918 a marqué la fin d'une époque de l'histoire du peuple roumain, au cours de laquelle la nation roumaine s'est formée et développée et que l'on a affirmé l'idée de l'unité de l'État national. La naissance de l'État national unitaire, le fait que les Roumains pouvaient dorénavant s'exprimer librement, a aussi des conséquences importantes dans leur vie culturelle. Essentielle pour la vie culturelle est l'œuvre de création originale, dans la science, littérature et art. Dans la littérature, c'est le roman qui prédomine. Pour ce qui est la l'art, la forme d'expression principale est la peinture. De nombreuses expositions, à Bucarest, à Cluj, Iassy et Baia-Mare montrent au public l'originalité et la variété de la peinture roumaine. Une nouvelle génération d'érudits et de scientifiques de tous les domaines, de biologie et technique jusqu'aux disciplines humanistes. Avec les progrès techniques, après l'apparition du sonorisation, le cinématographe réussit à faire concurrence au théâtre, devenant le spectacle préféré des masses. On accorde une grande importance à l'enseignement universitaire, secondaire, normal et primaire. On met en place des facultés et des écoles supérieures, des foyers pour des étudiants dans tous les centres universitaires, des internats pour des élèves; on augmente le nombre des bourses.

La réforme agraire réalisée à la fin de la guerre a contribué à l'amélioration de la qualité de la vie du paysan. La vie des citoyens a été influencée par l'essor de l'industrie, du commerce et du secteur tertiaire. Même si, aux richesses de l'ancien royaume, on a ajouté celles de Basarabie, Bucovine, Transylvanie, les premières années de la Roumanie entière (1919–1922) se caractérisent par de grandes difficultés, causées d'une part, par les conséquences de la guerre et d'autre part, par une politique économique qui n'a pas été toujours bien inspirée.

MOTS-CLÉS: union, culture, science, technique, education

¹ Profesor învățământ primar, Școala Gimnazială Cricov, Valea Lungă, județul Dâmbovița.

Anul 1918 a marcat încheierea unei epoci în istoria poporului român, în timpul căreia s-a format și dezvoltat națiunea română, s-a afirmat ideea unității național-statale.

Trei generații de români (de la 1848 încoace) au fost animate de idealul realizării unității naționale. Școala, biserica, presa, forțele politice au pus accentul pe eliberarea fraților aflați sub stăpânire străină (în Transilvania, Bucovina și Basarabia) și unirea lor cu „Țara”. Odată acest ideal fiind îndeplinit, a apărut necesitatea găsirii unui nou obiectiv fundamental spre care să fie orientată întreaga națiune.

Punctele de vedere au fost diferite atât în rândul forțelor politice, cât și al intelectualilor. Liderii partidelor politice au formulat idealul consolidării statului național unitar, prin adoptarea unei legislații corespunzătoare, în primul rând a unei noi Constituții, prin înfăptuirea unor reforme care să ducă la îmbunătățirea condițiilor de viață ale cetățenilor României, la dezvoltarea învățământului, științei și culturii.

Realizarea statului național unitar, faptul că românii se pot manifesta acum în mod liber, are consecințe importante și în viața lor culturală. Oameni de știință, literați și artiști din restul orașelor țării, universitare sau neuniversitare, încearcă să vină la „centru”; *Viața românească*, importanta revistă ieșeană, se mută la București.

Se dă o mare atenție învățământului. Universitățile din Cluj și Cernăuți devin românești; se înființează facultăți sau școli superioare și în alte centre ca Timișoara, Brașov, Chișinău; se adaugă facultăți noi universităților din București și Iași. Învățământul secundar, normal și primar se dezvoltă mult, uneori în dauna calității, corpul didactic trebuie să fie improvizat, în special în centrele mici. În București se construiesc localuri noi, prevăzute cu laboratoare, săli de gimnastică, iar unele și cu internate; se măresc localurile vechilor licee „Gh. Lazăr” și „Sf. Sava”. Facultatea de drept își clădește un frumos local, opera arhitectului Petre Antonescu.

Se înființează cămine pentru studenți în toate centrele universitare, precum și internate pentru elevi; se mărește numărul burselor, dar acestea nu sunt suficiente pentru a asigura posibilitatea fiilor de țărani și de muncitori să-și facă studiile. În felul acesta, fiii de țărani și de muncitori înzestrați, dar săraci, rămân în lumea satelor și a periferiilor orașelor.

Esențială pentru viața culturală este opera de creație originală, în știință, literatură și artă. În București publică personalități de seamă, Gheorghe Țițeica în matematici, Ion Cantacuzino și Constantin Parhon

în medicină, Traian Săvulescu în științele naturale, Gh. Ionescu-Sisești în agronomie, Horia Hulubei în fizică, Nicolae Iorga și Vasile Pârvan în istoriografie și arheologie, iar din generația mai tânără Ion Andrieșescu, Constantin C. Giurescu și P. P. Panaitescu, Ovid Densusianu în filologie, Nicolae Cartoian în istoria literaturii române vechi, Simion Mehedinți în geografie și etnografie, Ludovic Mrazek în geologie, Emil Racoviță în speologie (al cărei întemeietor este). Se ridică o nouă generație de învățați și cercetători științifici în toate domeniile, de la biologie și tehnică până la disciplinele umaniste. Apar institute științifice noi, de la Institutul de seruri și vaccinuri „Dr. I. Cantacuzino” (1 aprilie 1921) și Institutul de chimie industrială al Universității (1920), la cel de cercetări economice (1927) și la cel zootehnic (1930), de la Institutul român de energie (1926), de igienă și sănătate publică (1927), la Institutul experimental pentru cultivarea și fermentarea tutunului (1929), la cel de cercetări forestiere (1933), la Institutul central de statistică (1934), de la Institutul de istorie națională (1931), la Institutul de istorie universală (1937).

Clujul se remarcă prin atenția acordată lingvisticii (Sextil Pușcariu și școala lui, grupată în jurul revistei *Dacoromania*, Vasile Bogrea), istoriografiei (I. Lupaș, Al. Lapedatu, Silviu Dragomir, cu numeroșii lor elevi) și medicinei. La Iași se dă atenție disciplinelor umaniste (filologul Al. Philippide și elevii săi, istoricii Ilie Minea și Orest Tafrali, Al. Boldur și Gh. I. Brătianu), chimiei, reprezentată prin Petre Bogdan, medicinei, având în frunte pe doctorii Slătineanu și Hortolomei, și dreptului, al cărui reprezentant este Matei Cantacuzino. La Timișoara se lucrează în domeniul politehnic.

În literatură domină romanul. Liviu Rebreanu publică romanele: *Ion*, *Pădurea spânzuraților* și *Răscoala*, Mihail Sadoveanu publică *Zodia cancerului*, *Nunta domniței Ruxandra* și trilogia *Frații Jderi*, începând cu *La Medeleni*, apare seria de romane ale lui Ionel Teodoreanu. Se manifestă ca remarcabili romancieri și nuveliști Ion Agârbiceanu, N. D. Cocea, Gib Mihăescu, G. M. Zamfirescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu și Radu Tudoran.

Poezia are în Tudor Arghezi pe cel mai strălucit reprezentant al ei; teme, nuanțe și modalități formale noi apar în poeziile lui Ion Minulescu, George Bacovia, Ion Pillat, Lucian Blaga, George Topîrceanu, Ion Barbu, Vasile Voiculescu.

Critica literară, teoria și istoria literaturii e reprezentată de Gh. Bogdan-Duică, Eugen Lovinescu, George Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu

Constantinescu, Panaitescu Perpessicius, Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. Își continuă existența revistele *Convorbiri literare*, la București și democrata *Viața Românească*, mai întâi la Iași, apoi la București. Dintre revistele noi e de remarcat *Gândirea* ce apare la Cluj.

În artă, manifestarea principală este pictura. Se impun în pictură Nicolae Tonitza, Gheorghe Petrașcu, Theodor Pallady, Francisc Șirato, Camil Ressu, Ștefan Popescu, Aurel Băeșu, Sabin Popp, Lucian Grigorescu și alții. Numeroase expoziții, în București, la Ateneu și la sala „Dalles”, altele la Cluj, Iași și Baia-Mare, arată publicului originalitatea și varietatea picturii românești.

Alături de pictură, apar opere de valoare și în sculptură, statuile lui Mihail Kogălniceanu și Constantin Brîncoveanu de Oscar Han, statuia soldatului francez și aceea a centaurului de Ion Jalea, bustul lui Delavrancea de Corneliu Medrea, în Capitală. Una dintre statuile lui Eminescu la Constanța și alta la Cernăuți, statuia lui Ștefan cel Mare la Chișinău.

Pentru prima dată în București există, în mod permanent, o operă și o orchestră filarmonică, ambele creații românești. În spectacolele de operă se remarcă artiștii Gheorghe Folescu, Niculescu-Basu, Ștefănescu-Goangă, iar în concertele susținute de orchestra filarmonică, la Ateneu, bagheta e ținută de George Georgescu, Ionel Perlea, Alfred Alessandrescu și George Enescu. Teatrul continuă marea sa creație ilustrată de Constantin Nottara, Tony Bulandra, Aristide Demetriad, Nicolae Leonard, actorii ajungând să se impună și la Paris: Marioara Ventura, Elvira Popescu și Alice Cocea. Clujul își are opera și orchestra sa filarmonică, orașul Iași de asemenea filarmonica sa; corul „Carmen” din București se bucură de faimă europeană.

O dată cu progresele tehnicii, după introducerea sonorizării, cinematograful ajunge să facă concurență teatrului, el devenind spectacolul preferat al marilor mase.

În difuzarea culturii, un rol important îl au *periodicele*, de la gazetele zilnice până la revistele de specialitate, *casele de editură* și diferitele *asociații* și *societăți culturale*, începând cu cercurile științifice, literare și artistice și terminând cu căminele și ateneele populare. La sediul căminelor culturale (întâlnite la sate) și ateneelor populare (orașe), se țin conferințe, au loc ședințe literare și artistice și diferite manifestări culturale; unele atenee și cămine au și cinematograf.

Deși, la bogățiile din fostul Regat s-au adăugat cele din Basarabia

(vii, livezi, terenuri agricole), Bucovina (păduri, pășuni, bogății miniere), Transilvania (terenuri arabile, pășuni, bogății ale subsolului), primii ani ai României întregite (1919–1922) se caracterizează prin mari greutăți, provocate, pe de o parte, de urmările războiului, pe de altă parte, de o politică economică nu întotdeauna bine inspirată.

După 1918, se constată o modernizare a orașelor prin existența rețelei de apă curentă, asfaltarea străzilor, iluminatul public, servicii de salubritate, transportul în comun.

Iluminatul public se realiza cu gaz aerian, iar spre sfârșitul perioadei interbelice se folosea iluminatul electric. În București, și în alte câteva orașe, s-a introdus iluminatul cu reflectoare a fațadelor celor mai importante clădiri publice, pentru a putea fi admirate și în timpul nopții. Zonele periferice nu beneficiau de iluminatul public, chiar și în București.

Transportul public s-a modernizat și dezvoltat. În marile orașe apare tramvaiul electric, care a înlocuit tramvaiul tras de cai. S-au introdus troleibuzele, mai întâi în Timișoara (1921), apoi în București (1929). Totuși, birja (trăsura) a rămas, mai ales în orașele mici, cel mai important mijloc de transport orășenesc. Birja venea la poartă, indiferent de oră, ducea clientul unde dorea, îi căra bagajele, comodități pe care nu le puteau oferi alte mijloace de transport.

Reforma agrară înfăptuită la sfârșitul războiului a contribuit la îmbunătățirea vieții țaranului. Problema cea mai grea pentru masa țărănimii o constituia faptul că nu deținea o suprafață de pământ îndestulătoare, pentru a-și asigura existența.

Pe de altă parte, situația țărănimii a fost afectată de obligațiile impuse pentru achitarea pământului primit prin reforma agrară, de creșterea taxelor și impozitelor, de scăderea prețurilor la produsele agricole. Practicând o agricultură cu mijloace rudimentare, neputându-și procura unelte moderne și mașini, țărani n-au putut asigura creșterea producției la hectar.

Orașul oferea mai multe posibilități, atât din punctul de vedere al ocupațiilor, cât și al stării materiale, nivelului de cultură. Viața orășenilor a fost influențată de dezvoltarea industriei, comerțului și serviciilor. Condițiile de muncă erau diferite de la o întreprindere la alta. Întreprinderile mici și atelierele erau insalubre, lipsite de condiții igienico-sanitare. Marile întreprinderi asigurau condiții bune: utilaje moderne, ventilatoare, garderobă, sală de baie, cantină. Între patronat și lucrători se încheiau contracte colective de muncă.

Pentru încheierea contractelor și impunerea respectării lor, muncitorii au recurs la acțiuni multiple, inclusiv greve. Și în perioadele mai calme s-au înregistrat numeroase conflicte între lucrători și patronat. Majoritatea acestor greve s-au încheiat cu satisfacerea totală sau parțială a revendicărilor muncitorești (dreptul muncitorilor la concedii plătite, repausul duminical, protecția muncii, asigurări sociale).

Locuința constituia cadrul semnificativ în care se desfășura viața privată, uneori și publică, a tuturor categoriilor de cetățeni. Locuințele aveau anumite caracteristici, în funcție de starea materială și de nivelul intelectual al proprietarului. Noile case construite în perioada interbelică beneficiau de canalizare, alimentare cu apă, încălzire centrală sau cu sobe, crematoriu pentru gunoi, radio, telefon.

O parte din marea burghezie locuia în apartamente la bloc. Negustorii, proprietarii de ateliere și alți oameni bogați aveau case cu mai multe încăperi, uneori 15–20.

Locuințele micilor comercianți, meseriași, lucrători erau în case cu parter, având două-trei camere. Erau construite din materiale ieftine (chirpici, paiantă), nu aveau lumină electrică, apă curentă, canalizare. Mobila era simplă: pat de lemn sau de metal; masa de bucătărie, scaunele, dulapul din lemn. Aceste locuințe, aflate la periferia orașului, contrastau puternic cu cele plasate în zona centrală.

La țară, o locuință adăpostea o familie, dar erau cazuri când în aceeași casă locuiau bunicii și copiii căsătoriți. Deși o casă avea două-trei odăi, toți membrii familiei dormeau într-o singură cameră. Mobilierul era minim: unul sau două paturi, două-trei scaune și o măsuță joasă, rotundă. În tindă, aflată între camera de zi și cea de curat, se afla vatra, unde se gătea pe pirostrie, în ceaune de tuci sau oale de pământ. Iluminatul locuințelor de la țară se făcea cu petrol lampant sau cu lumânarea. Pentru încălzire foloseau lemnele (la munte), cocenii și ierburile uscate (la câmp), gazul metan, gazele de sondă (în zonele petroliere).

Alimentația românilor depindea de nivelul veniturilor, dar și de obiceiuri, mentalități, mediu de locuire. Românii erau gurmanzi, impresionând pe străini prin cantitatea și calitatea mâncărilor și băuturilor. Aproape fiecare oraș avea o hală și o piață mare, unde se aduceau mărfuri din belșug. Familiile sărace aveau o alimentație deficitară, consumând multe glucide și foarte puține proteine. Porumbul constituia baza alimentației țaranului, mămăliga era nelipsită din alimentația zilnică, fapt ce influența

metabolismul. Abuzul de porumb, consumat uneori stricat, a condus la izbucnirea repetată a epidemiei de pelagră, considerată o boală deosebit de grea.

Portul (îmbrăcămintea) varia de la o zonă geografică la alta, de la sat la oraș și în funcție de starea materială a familiei. La oraș se purtau haine nemțești, bărbații costum, pantofi sau ghete, pălărie sau căciulă. Moda feminină era mult mai complicată și capricioasă. În timp ce doamnele mai în vârstă au rămas la vestimentația înzorzonată cu tot felul de dantele, funde și alte accesorii, femeile tinere au mers în pas cu moda occidentală, mult mai simplă și mai accesibilă. Moda franceză avea cea mai mare influență în rândul doamnelor.

La țară era specific portul popular. Hainele se făceau în casă, din lână (haină, pantaloni, fuste), din in sau cânepă (cămăși), din blană (căciuli), din piele (opinci sau bocanci). Bătrânii satului mergeau la biserică, la serbări, la horă în costume naționale specifice zonei. Treptat, produsele realizate în casă au început să fie înlocuite cu cele de fabrică, chiar dacă nu erau mai frumoase și mai bune. Înlocuirea portului popular pune în evidență un ritm de viață mai modern.

Căsătoria se încheia, de regulă, în cadrul aceluiși grup social, definit prin avere (dotă sau zestre), statut moral, studii. Ofițerii se puteau căsători numai cu fete care aveau o dotă de peste un milion de lei. Preoții ortodocși aveau nevoie de aprobarea episcopiei pentru a se căsători.

Fetele de la țară se căsătoreau la 14–15 ani; același obicei era și în mahalalele orașelor. În familiile burgheze fetele se căsătoreau după terminarea pensionului (17–18 ani) sau a facultății (21–22 ani). Băieții de la țară se căsătoreau înainte de stagiul militar (21 ani). Nunta era un adevărat spectacol.

Oamenii își petreceau timpul liber în mod diferit. Pentru intelectuali și marea burghezie cititul presei era o obișnuință. Cei mai mulți citeau ziare independente, *Universul*, *Curentul*, *Adevărul*.

Plimbarea prin parc era o formă de petrecere a timpului liber. Unele orașe aveau parcuri celebre: Bibescu în Craiova, Copou în Iași, Cișmigiu în București, Trivale în Pitești, Tâmpa în Brașov, Crâng în Buzău. Duminica în parcuri cânta fanfara militară.

În sat distracțiile erau puține. Oamenii își vedeau de gospodăria lor, ieșeau duminica la biserică, apoi la vreo serbare școlară.

Bibliografie:

- [1] Giurescu, Constantin, C., Giurescu, Dinu, C., *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 1985
- [2] Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999
- [3] Scurtu, Ioan, *Istoria romanilor de la Carol I la Nicolae Ceaușescu*, Editura Mica Valahie, București, 2010.